

VERZETSmuseum
ZUID-HOLLAND

Van Verzetmuseum
naar *Atelier* voor.

VREDE

&

Versie 14-09-2018

Inhoud

1.	Inleiding	4
2.	Concept	5
2.1	Missiestatement	5
2.2	Visie	6
3.	Omgeving en stakeholders	7
3.1	De Chocoladefabriek	7
3.2	Stakeholders	8
4.	Netwerk	9
Chocoladefabriek.....		9
Verzetsmusea en Herinneringscentra		9
Regionale Culturele partners.....		9
Partners Vrede, Mensenrechten en Burgerschap		9
Nationale en Internationale partners (overig)		9
5.	Uitgangspunten	10
Het verhaal staat centraal		10
De collectie volgt het verhaal.....		10
Atelier vertrekpunt van een regionale invulling.....		10
Organisatie van het Verzetsmuseum: grote mate van samenwerking en integratie		10
Het atelier is een nieuw concept.....		11
Werken met een Taskforce		11
6.	Belevings- en collectiewaarde	11
7.	Fysieke invulling van het Atelier	12
Lokaal.....		13
De VromanVrede Route		13
<i>Belevingspad 1: Burgerschap en Vluchten</i>		13
Regionaal		14
De Mini-Ateliers.....		14
<i>Molukse Wijk in Moordrecht</i>		14
<i>Schoonhoven - Krimpenerwaard</i>		14
Fiets- en wandelroute		14
Nationaal (en Internationaal)		15
Belevingspad 2: Vormen van verzet		15
Internationaal.....		16
Belevingspad 3: Oorlog & Vrede		16
<i>De vicieuze cirkel van oorlog en vrede.....</i>		16

<i>Reizen / tijdelijke tentoonstellingen</i>	17
8. Educatieve waarde	17
Educatieve programmering	18
9. Maatschappelijke en economische waarde	18
Maatschappelijke programmering	19
10. Resultaten	20
11. Organisatie	20
Bestuursmodel	20
Werkorganisatie	20
12. Exploitatie en invetseringsopzet	21
13. Vervolgstappen	23
Bijlagen	24
Bijlage 1: Belevingspad 1 Burgerschap en Vluchten	24
<i>Uitwerking</i>	24
<i>Bronnen</i>	25
<i>Projectteam</i>	25
Bijlage 2: Belevingspad 2 Vormen van Verzet	26
<i>De ontwikkeling van het pascifisme en de tegenbeweging.</i>	26
<i>Uitwerking</i>	26
<i>Bronnen</i>	28
<i>Projectteam Belevingspaden 2</i>	28
Bijlage 3: Belevingspad 3 Oorlog & Vrede	29
<i>De vicieuze cirkel van oorlog en vrede.</i>	29
<i>Uitwerking</i>	29
<i>Bronnen</i>	29
<i>Projectteam Belevingspaden 3</i>	29
Bijlage 4: Mini-atelier Moordrecht	30
<i>Introductie</i>	30
<i>Partners</i>	33
Bijlage 5: Mini-atelier Schoonhoven	35
<i>Introductie</i>	35
Bijlage 6: Wandel- en Fietsroute	36
Bijlage 7: VromanVrede Route	36
Bijlage 8: lijst samenwerkingspartners	36

1. Inleiding

In 1985 is het Verzetsmuseum Zuid Holland opgezet door een grote groep enthousiaste vrijwilligers en het 4 en 5 mei comité Gouda opgericht. Zij werden hierbij ondersteund door de gedeputeerde Borgman van de provincie Zuid-Holland. Het ging hierbij om verzamelaars en geïnteresseerden die met vereende krachten een mooie collectie, een mooi gebouw en een sterke programmering bij elkaar hebben gekregen.

Nederland is in de afgelopen dertig jaar veranderd. Wij veranderen mee. Dat is de essentie van ons bestaan. Wat vrijheid en verzet vandaag is, werd 50 jaar terug heel anders gezien. Wat zijn de momenten waarop je die vrijheid moet bevechten? Hoe heeft de geschiedenis geleid tot onze hedendaagse notie van burgerschap en identiteit? Hoe kijken we vandaag tegen burgerschap aan en is dat niet anders dan een eeuw geleden? De tegencultuur van vandaag lijkt in niets op die van b.v. de jaren '60. En zijn er ook vandaag de dag niet diverse interpretaties over wát burgerschap inhoudt, en dit niet alleen door de komst van nieuwe groepen in ons land?

Een divers palet aan vragen en manieren van kijken doemt op, die datgene wat we doen zo boeiend maakt. Wat betekent vrijheid vandaag de dag? Wat is een juiste manier om ons te bezinnen op onze hedendaagse vrede, veiligheid en burgerschap. En hoe beïnvloedt deze geschiedenis jou bij het maken van jouw keuzes over vrijheid, burgerschap en vrede? Wat is de impact van keuzes door individuen op hun omgeving en op de samenleving?

“Een Atelier” verbeeldt dan ook veel beter dat wat we zijn dan een Museum. Daarom noemen we onszelf vanaf nu het Atelier voor Vrede en Vrijheid. Vrijheid om divers te zijn en te denken. Daarmee zijn we twee jaar geleden begonnen. We oriënteren ons op de nabije & lange termijn toekomst. Een van de conclusies is dat het goed is om de samenwerking te zoeken met nieuwe en andere maatschappelijke organisaties en groepen die verbonden kunnen worden aan dit idee, uitdrukking gevend aan een netwerk van verscheidenheid. Dat laatste willen we ook met bezoekers, een veel breder kleurenpalet, mensen van alle toonaarden, ontvangen in ons Atelier en daarmee aan het werk gaan op een professionelere wijze, aansluitend bij hun verschillende ervaringen, waarmee verschillende belevingen worden gecreëerd. Verschillende verhalen ontstaan. Dit nieuwe concept is het Atelier voor Vrede en Vrijheid: de moderne werkplaats voor burgerschap, vrede en identiteit in Gouda en Midden-Holland.

Er is vanuit het Atelier en de gemeenteraad Gouda de duidelijke wens geuit om een samenwerking en een gezamenlijke plek te creëren voor ons, samen met de partners uit de Chocoladefabriek Gouda. Een plek met een grotere diversiteit die het bovengenoemde stimuleert om tot stand te laten komen. Het Streekarchief Midden Holland en de Bibliotheek Gouda hebben deze opgave opgepakt. Zo wordt samen met het Atelier, Streekarchief en de Bibliotheek dit nieuwe concept neergezet. Praktisch worden daarnaast de sterke kanten van de bibliotheek rondom programmering & cultureel ondernemerschap en van het Streekarchief rondom collectiebeheer, het betrekken van de regio en communitybuilding benut. Het Atelier brengt haar kracht in met de introductie van nieuwe technieken, laagdrempelige activiteiten en de bevrijding, de bevrijding uit een “vast” stramien.

Ontwikkeling van visie en regionale inbedding is tot stand gekomen door intensief overleg met het Streekarchief, in de persoon van directeur Sigfried Janzing. Als belangrijke huidige en toekomstige partner op gebied van collectie, programmering en jaarlijkse projecten, zoals Open Joodse Huizendag, leek dit een natuurlijke stap in de intensivering van samenwerking. Ook voor de toekomstige ontwikkeling is de intentie dat het Streekarchief voor het Atelier een belangrijke partner en adviseur blijft. De afgelopen periode is gebleken dat beide partners elkaar versterken.

2. Concept

“Most people are other people. Their thoughts are someone else’s opinions, their lives a mimicry, their passions a quotation”. (Oscar Wilde, De Profundis, 1897)

Een raadselachtige quote van Oscar Wilde die uitdrukking geeft aan de mate waarin we worden beïnvloed door de mensen waarmee we ons identificeren. Vaak gedacht in categorieën, unieke identiteiten gebaseerd op geloof en cultuur. Categorisch leidend tot sectarische branden zoals die in Kosovo, Bosnië, Rwanda, Timor, Israël, Palestina, Sudan etc. De Tweede Wereldoorlog is uniek, maar past op diverse manieren in dat rijtje. Verre van dat, het is een deel van een continuüm.

Het Atelier voor Vrede en Vrijheid wil op zoek gaan naar pluriforme identiteiten die we allen hebben als mens. Meerdere identiteiten maken mensen tot wie ze zijn. Ze geven mensen de mogelijkheid hun leven te vormen, verantwoordelijkheid te nemen, keuzes te maken en te denken als individu. En toch is daar telkens ook weer die focus om je heen op een unieke en allesomvattende identiteit, een soort classificatiesysteem aldus Amartya Sen in zijn boek *Identity and violence*, leidend tot geweld in de zoektocht naar de unieke bestemming van de dominante groep. Een bestemming die een illusie lijkt, met vele doden door de geschiedenis heen. Het Atelier wil daarom een plaats zijn van vertrek en van aankomst voor reizen langs diverse identiteiten en gebeurtenissen. Reizen die uitnodigen om dat wat vanzelfsprekend is te bevragen, ons bewust te worden van wat we normaal vinden.

Gaan reizen dus, met als vertrekpunt het Atelier in de Chocoladefabriek in Gouda. We bouwen aan een divers reisprogramma op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau.

Kern van Atelier voor Vrede en Vrijheid vormen de belevingspaden, die bezoekers uitdagen, na laten denken en zich laten bezinnen op Vrede, Vrijheid, Identiteit & Burgerschap. Deze zullen uiteraard aangevuld worden met randprogrammering, zoals het Ontmoetingscafé, Regionale ateliers en routings, dialoog- en creatiesessies en tijdelijke projecten.

2.1 Missiestatement

Onze identiteiten geven invulling aan onze samenleving en de manier waarop wij, als mens en burger, daar een rol in spelen. Het Atelier voor Vrede en Vrijheid is een zoektocht en ontdekkingstocht langs identiteit in Gouda en de regio Midden-Holland. We tonen onze bezoekers meerdere invalshoeken en gebeurtenissen. Hiermee willen wij een bijdrage leveren

aan een vreedzame en verdraagzame samenleving, waarin vrijheid, verbondenheid, acceptatie en respect kernwaarden zijn.

2.2 Visie

Wat nemen we mee vanuit de 20^e eeuw en gaan we inzetten in de 21^e eeuw. Verandering is onderdeel van onze samenleving. Met verschuiving van identiteitsbesef tot gevolg. Belangrijk aspect is dat je in deze wereld weet welke identiteiten je mee wilt nemen in je persoonlijke levensreis. In een veranderende maatschappij is het scherpen van gedachten een essentieel onderdeel om een goede koers te varen. Door diverse facetten en identiteiten te kunnen zien en herkennen, wordt je minder ontvankelijk voor de gedachten van anderen en ga je meer op je eigen kompas af.

Zowel nationaal als internationaal zien we dat schending van mensenrechten aan de orde van de dag is, soms heel subtiel, soms op grove wijze. De taal op televisie, social media en in de publieke ruimte vertelt het verhaal van “onverdraagzaamheid”. Zowel de globalisering als de daarmee samenhangende intensivering van het gebruik van social media brengen dit helder aan het licht en lijken soms zelfs een versterkende rol in deze schendingen te spelen. Het zijn de voorstadia van geweld. Voor het Atelier voor Vrede en Vrijheid betekent dit dat het zich op deze nieuwe ontwikkelingen richt.

Wat hier achter ligt is een “cultureel archief” met welke bagage, normen en waarden we als mens de samenleving benaderen en beïnvloeden. Dat culturele archief wordt van jongs af aan gevormd, door opvoeding, onderwijs en tradities. Jongeren vormen daarom een belangrijke groep voor het Atelier, omdat hun opvattingen, waarden en normen nog volop in ontwikkeling zijn.

Het Atelier voor Vrede en Vrijheid wil dit thema inhoud geven door middel van diverse belevingspaden. Hiermee wil het aanknopingspunten voor een betere wereld onder de aandacht te brengen bij een breed publiek. Door middel van exposities, workshops, lesmateriaal, lezingen en debatten legt het Atelier op een actieve manier verbanden tussen de leefwereld van zowel jongeren als ouderen en de begrippen verdraagzaamheid, respect, acceptatie en veiligheid. Op deze wijze wil het Atelier een brug slaan tussen heden en verleden, tussen theorie en praktijk, tussen kennis en vaardigheden.

Daarnaast geeft zij regionaal educatie en voorlichting aan leerlingen, studenten en volwassenen waarbij gebeurtenissen en ervaringen uit het verleden worden gebruikt als statement om de toekomst duurzaam vrediger te maken.

Om aansluiting bij jongeren te kunnen blijven vinden zal intensiever gebruikmaking van moderne en social media een noodzaak zijn.

Er zal meer ingespeeld moeten worden op, of verplaatst worden in, de behoeftes van jongeren in termen van muziek, film, video's en interactieve toepassingen. Een actieve en dynamische organisatie trekt de regio in en wacht niet (alleen) maar af of er bezoekers komen. Met mini-ateliers zal een fysieke stap gemaakt worden richting de omliggende regio.

3. Omgeving en stakeholders

3.1 De Chocoladefabriek

Op een van de meest centrale plekken van Gouda staat de Chocoladefabriek Gouda. De Chocoladefabriek Gouda herbergt de Stadsbibliotheek en het Streekarchief Midden-Holland. Samen met de Drukkerswerkplaats en de aantrekkelijke horecagelegenheid Kruim is dit de culturele hotspot van Gouda. Per jaar bezoeken 500.000 mensen De Chocoladefabriek, die dus een fascinerende mix is van cultuur, educatie, ontspanning, verbinding en onderzoek. Een plek die nog meer in de harten van Gouwenaars en de toeristen zal worden gesloten als het Atelier voor Vrede en Vrijheid hierbij aansluit.

Met onze nieuwe wijze van presentatie en de inrichting van onze belevingspaden, voegen wij een geheel nieuwe, virtuele en reële dimensie toe aan De Chocoladefabriek. Een van de meest populaire plekken van het Gouda biedt dan ook een vizier op de toekomst. Bovendien presenteert De Chocoladefabriek zich als de werkplaats voor taal en verhaal. En het verhaal van onze moderne maatschappij en hedendaagse burgerschap, dat schetst het Atelier voor Vrede en Vrijheid. In de bibliotheek zijn nog talloze romans en non-fictie te vinden die een specifiek gedeelte van deze geschiedenis verder weet uit te diepen. In het Streekarchief talloze verhalen over omgeving waar we in onze tentoonstellingen over vertellen. Voor bezoekers die na de virtuele wereld behoefte hebben aan ambacht, is er de Drukkerswerkplaats. Het bezoek aan deze bruisende hotspot kan worden afgesloten met een uitstekende horeca die onderdeel uitmaakt van het concept. Zo bouwen we rondom deze gemeenschap een community, samen met de bibliotheek en het Streekarchief Gouda, waardoor er verbondenheid ontstaat tussen de verschillende groepen in de samenleving, tussen de kunst en de samenleving en tussen kunst en educatie.

Ook inhoudelijk zijn veel combinaties mogelijk. Hierdoor is het Atelier voor Vrede en Vrijheid tot veel meer in staat dan wanneer het verder gaat zonder een partner te worden in De Chocoladefabriek. Samen beginnen we het project Verborgene parels. Het project stelt elk jaar een onderbelicht gedeelte van de collectie centraal. Dat doen we door middel van gedegen (sporen)onderzoek, lezingen, media en beperkte exposities (die daardoor juist razend interessante zijn).

Ook de samenwerking met de horeca zorgt voor nieuwe mogelijkheden. Bijvoorbeeld: speciale vip-arrangementen met een op maat gemaakt belevingspad worden begonnen en/of afgesloten met een goed diner. Bovendien zorgt de opzet van De Chocoladefabriek ervoor dat de openingsuren van het Atelier voor Vrede en Vrijheid spectaculair kunnen worden verruimd. Helemaal als we de samenwerking zoeken met de andere partners in het beheer van de vaste onderdelen, zoals de belevingspaden.

Atelier voor Vrede en Vrijheid heeft veel te winnen met een verhuizing naar De Chocoladefabriek, en veel te bieden. Het concept van De Chocoladefabriek wordt aantrekkelijker voor dagjesbezoekers en toeristen, de beleving van de reeds aanwezige bezoeker wordt verdiept. De mogelijkheden tot onderzoek worden verruimd en er zijn hele nieuwe arrangementen mogelijk voor zakelijke bezoekers en relaties van alle partners van de Chocoladefabriek. Bovendien laat het Atelier voor Vrede en Vrijheid zien hoe de toekomst

van ons cultureel landschap eruit zou kunnen komen te zien. Verschillende partijen hebben al laten zien open te staan voor verdere samenwerking.

3.2 Stakeholders

Stakeholders zijn mensen en organisaties die belang hebben bij het Atelier. De interne stakeholders zijn onderdeel van de organisatie. Externe stakeholders zijn veel meer divers en bestrijken zowel de bezoekers van het museum, dienstverleners, gemeenten als de geldschieters. We onderscheiden diverse stakeholders en hun directe belang voor de organisatie. Keuzes en beslissingen kunnen met deze kennis beter en geïnformeerder genomen worden.

Interne stakeholders

- Bestuur
- Vrijwilligers
- Betaalde medewerkers
- Ontmoetingscafé
- Streekarchief Midden-Holland
- Overige partners Chocoladefabriek
- Museum voor Vrede en Geweldloosheid

Extern 1: 1e kring

- VVV Gouda
- Brede school
- De Vroman Foundation
- Stichting Gouds Metaheerhuis
- Stichting 21 maart
- Historisch Platform Gouda.
- Ondersteunende bedrijven (Centric, Vitaliserend Communiceren, ed)
- Goudse School
- Gemeente Gouda
- Gemeente Krimpenerwaard
- Gemeente Zuidplas

Extern 2: 2e kring

- Schenkers / Gouwenars
- Kinderen in een cirkel van ongeveer 25 km rond Gouda
 - Kinderen van 8 tot 12 (groep 7, 8 basisschool)
 - Leerlingen van 12 tot 14 (klas 1,2 middelbaar onderwijs)
 - Speciaal onderwijs (groep 6/7/8 en m.o. klas 1/2)
- Museumbezoekers
- Dagjesmensen (NL) in Gouda
- Subsidieverleners
- Musea en verenigingen met vergelijkbare doelstellingen (lokaal / regionaal / landelijk
- Verzamelaars, kenners

- Onderzoekers naar/van de WOII (in Zuid-Holland) / NIOD
- (nabestaanden van) oud verzetsstrijders

Extern 3: nog te bereiken

- Jongeren in een cirkel van ongeveer 25 km rond Gouda
 - Leerlingen van 14 tot 18
 - Studenten
- Bedrijven uit Gouda en de regio
- Gouda Dialoog & jongerenplatform
- Toeristen (DL, ENG, FR, Chinees)
- Touroperators

4. Netwerk

Chocoladefabriek

Zie hiervoor 3.1

Verzetsmusea en Herinneringscentra

Het Atelier blijft geassocieerd lid van de Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45. De uitdrukkelijke wens en streven is om een volwaardig lidmaatschap te realiseren. Hiermee kan het Atelier als evidente partner op nationaal niveau een bijdrage gaan leveren.

Regionale Culturele partners

Het Atelier beoogd aansluiting te zoeken bij zo veel mogelijk culturele partners. Hiermee wordt het bereik vergroot en de maatschappelijke bijdrage verder vormgegeven. Zie bijlage 8 voor het complete overzicht.

Partners Vrede, Mensenrechten en Burgerschap

Onze vaste partner binnen het Atelier is het Museum voor Vrede en Geweldloosheid. Deze organisatie is aangesloten bij het wereldwijde 'Internationale Netwerk van Vredesmusea', dat als 'niet gouvernementele organisatie' (NGO) door de Verenigde Naties is erkend.

Als subsidiënt is het fonds een belangrijke partner gebleken in de ontwikkeling van educatieprogramma's en nationale bekendheid.

Stichting Tilburg-Tuzla

Nationale en Internationale partners (overig)

Entartete Kunst Museum in Solingen

Stad Mechelen

Internationale school voor Wijsbegeerte

Nexus Instituut (<https://nexus-instituut.nl/>)

Universiteit Utrecht (Hoogleraar Mensenrechtenuitdaging, Prof. Dr. Felisa Tibbitts)

Universiteiten Leiden, Delft, Erasmus (Master Governance of Migration and Diversity)

5. Uitgangspunten

Het verhaal staat centraal

Het Atelier vertelt het verhaal van vrede en vrijheid en de lastige keuzes die er moeten worden gemaakt om vrede en vrijheid te bereiken en te bewaren. We doen dat aan de hand van belevingspaden die persoonlijke verhalen uit verschillende tijdspersen met elkaar combineren en daarbij de morele oordeelsvorming ook grotendeels bij de bezoeker zelf leggen. Het onderscheidende kenmerk van het Atelier wordt daarbij de nadruk op het verhaal: waar geloof jij in en waarom, hoe durf en kan je vertrouwen op je eigen morele oordeelsvorming en hoe kom je tot die morele oordeelsvorming. Dit legt ook de logische link naar de collectie en de programmering van de andere partners in de Chocoladefabriek.

De collectie volgt het verhaal

Er zijn objecten die van belang kunnen zijn voor het vertellen van de verhalen en gedachten. En er zijn objecten die van pas kunnen komen bij het opstellen van nieuwe belevingspaden. Maar het verhaal is hierbij leidend en daaruit volgt welke onderdelen van de collectie kunnen worden ingevoegd. Er ligt hier nog wel een taak om te zorgen voor het verantwoord onder brengen van de rest de collectie.

Atelier vertrekpunt van een regionale invulling

Het Verzetsmuseum is nu nog gericht op heel Zuid-Holland. Het voorstel is om het nieuwe Atelier te beperken tot de regio Groene Hart en hier een belangrijkere rol in te gaan spelen. Er komt zo ook een logische combinatie met het streekarchief tot stand. Dit betekent ook dat het Atelier niet beperkt kan en mag blijven tot de Chocoladefabriek. Het moet in essentie een regionale invulling van het concept zijn, bijvoorbeeld met de toevoeging van miniateliers door het hele groene hart heen, die in samenwerking met het Streekarchief en de lokale historische verenigingen worden opgezet.

Organisatie van het Verzetsmuseum: grote mate van samenwerking en integratie

Een aantal wensen en eisen van het Streekarchief en het Verzetsmuseum liggen in elkaars verlengde. Gezien de regionale functie die het Verzetsmuseum ook vervult, is het een logische stap om een nauwe samenwerking met het archief op te zoeken. Het biedt de mogelijkheid om een nieuwe vorm van museale en collectionele eenheid te bouwen die een voorbeeld kan zijn voor de rest van Nederland. Voor de verschillende bestuurders van het streekarchief is het voordeel dat de programmatische invulling nu kan worden gecombineerd met de groeiende vraag naar verhalen uit onze geschiedenis rondom vrede en vrijheid die de bezoeker zelf kunnen aanzetten tot morele oordeelsvorming. Daarnaast zal er een nauwe samenwerking met de Bibliotheek moeten worden opgezet om gezamenlijk de fondsenwerving, promotie, programmering en educatie in Gouda op te kunnen pakken en daarbij gebruik te maken van de expertise en mankracht die er bij de bibliotheek op deze punten reeds aanwezig is.

Het atelier is een nieuw concept

Om het Atelier tot een succes te maken is het noodzakelijk om het hele kader rondom vrede en vrijheid in het Groene Hart van A tot Z opnieuw door te denken en vorm te geven. Dit betekent dat het Verzetsmuseum zoals we het nu kennen stopt. Er komt een nieuw Atelier voor Vrede en Vrijheid wat vanaf de grond wordt opgebouwd. Dit atelier is belangrijk om ons blijvend de vragen rondom vrede en vrijheid te kunnen stellen en morele oordeelsvorming een integraal onderdeel van onze samenleving te maken nu en voor in de toekomst. Om dit goed te doen, wordt er opnieuw gekeken of er vrijwilligers worden aangetrokken en zo ja welke. Ook wordt bekeken waar de collectie uit moet bestaan en hoe de programmering eruit komt te zien. Er kunnen zaken vanuit het verzetsmuseum zijn die terugkeren in het atelier, maar alle onderdelen worden opnieuw bekeken in de nieuwe samenstelling.

Werken met een Taskforce

Het is belangrijk om alle aspecten van het Atelier goed uit te werken. Dat lukt alleen als het Streekarchief en het beoogd hoofd van het Atelier daar samen aan werken. Om dit te realiseren is er een taskforce aangesteld, bestaande uit het beoogd hoofd van het Atelier & de directeur van het Streekarchief en de kwartiermaker van de bibliotheek. Deze taskforce heeft de plannen voor het Atelier, de belevingspaden, Vromanvrederoute en de miniateliers verder geconcretiseerd tot het concept dat nu voor u ligt. De taskforce verantwoordelijk voor de voorstellen die aan de drie partners worden voorgelegd.

6. Belevings- en collectiewaarde

Voor alle Nederlanders jonger dan 60 jaar is vrede in West-Europa een vanzelfsprekendheid. We zijn niet steeds opnieuw bang dat er met onze buurlanden oorlogen uitbreken. We zijn aan onze burens verbonden door internationale samenwerking, door internationale instituties en door onze vele handelsrelaties. Daardoor lijkt een oorlog heel ver weg. Maar vrede en vrijheid zijn geen statische concepten. Vrede, burgerschap en vrijheid zijn niet vanzelf gekomen en blijven ook niet vanzelf bewaard.

Twee verwoestende wereldoorlogen zorgden ervoor dat er in 1945 voor Europese landen eigenlijk geen andere oplossing was dan samenwerken en in vrede ons continent heropbouwen. Het waren oorlogen die ook gingen om de vraag hoe de moderne samenleving eruit moest komen te zien. Wie er wel en niet bij de samenleving hoorden. Dictatuur tegenover democratie. En een diep besef aan het eind van de Tweede Wereldoorlog dat Europa op een nieuwe manier moest worden vormgegeven.

Dit legde de basis voor de samenleving waar we nu in leven. En vrede lijkt misschien vanzelfsprekend. Maar tot 1989 hebben we in een verdeeld Europa geleefd waar een deel zich achter het IJzeren Gordijn schuilhield. Dat was een verdeeld Europa waar nog altijd de dreiging van de volgende continentale oorlog in de lucht hing. Het is pas de laatste 25 jaar dat er een meer onvoorwaardelijke vrijheid en vrede lijkt ontstaan. Een vrijheid en vrede die tegelijkertijd meer dan ooit wordt beproefd.

Oude concepten die we in de 20e eeuw als vanzelfsprekend ervaren, worden op de proef gesteld. Bijvoorbeeld de Europese Unie. Wij zoeken naar onze identiteit en ons concept van

vrijheid. We zoeken naar waar we bij horen en wie in deze samenleving precies bij wie hoort. Wij spelen in op deze behoeftes, want in elke samenleving die al een lange tijd vrede kent, is het goed om je af te vragen welke ankers er nodig zijn om zelf kritisch te beschouwen wat vrijheid is.

We schetsen aan de hand van het verleden keuzes en mogelijkheden, maar laten het aan de bezoekers om vervolgens te oordelen. We dagen bezoekers uit na te denken en het met elkaar oneens te zijn. We dagen ze uit een gedeelte van hun eigen moreel ethisch kader te ontdekken. Ook verbinden we de lokale geschiedenis aan een internationale context om de verhalen dichtbij te brengen.

Atelier voor Vrede en Vrijheid is de plek waar de geschiedenis tot leven komt. De plek waar verleden en heden in elkaar overvloeien. De plek waar je geconfronteerd wordt met vragen over je eigen vrijheid. Een werkplaats die de inwoners van Zuid-Holland meeneemt op een onvergetelijke reis en aan het denken zet over eigen waarden en moraliteit. Een werkplaats dat de vele bezoekers van het prachtige Gouda verleidt om meer te leren over de fascinerende moderne geschiedenis van de stad en het land. Een ontdekkingstocht van geschiedenis en ethiek voor onze jeugd die uitmondt in de vraag: Wat is nou vrijheid?

Een bezoek aan Gouda is niet langer compleet zonder een bezoek aan de virtuele wereld van het Atelier voor Vrede en Vrijheid. Een schooljaar niet langer compleet zonder de freedom-ontdekkingstocht, een avond met vrienden niet compleet als je niet de virtual reality-Freedom experience in het Atelier voor Vrede en Vrijheid hebt ondergaan. We doen dit aan de hand van onze verschillende belevingspaden. Die nemen je via toegankelijke onderwerpen mee langs de opbouw van instituties, mensenrechten en onze moderne democratie. Maar ook langs de grote conflicten en de wonden van oorlog. Dat doen we allemaal aan de hand van de persoonlijke verhalen van vluchtelingen en ooggetuigen die in de virtual reality samen met de wereld er omheen tot leven komen. De paden leiden je naar het heden, waarbij de vraag wordt gesteld: 'Zijn we er nu? Is de wereld af? Of dachten we dat al eerder en hadden we het mis?'

De collectie van het Verzetsmuseum - met al zijn objecten, brieven en foto's - biedt zoveel aanknopingspunten waarmee we sleutelmomenten, verdwenen plekken en vergeten levens kunnen reconstrueren. Een synthese van die sleutelmomenten, plekken en levens plaatst je midden in het verleden en leidt je vervolgens weer terug naar het heden. De belevingspaden bestaan dan ook uit een slimme mix van echte artefacten en een virtual reality die op een geschiedkundig verantwoorde wijze door elkaar lopen. De echte artefacten uit de collectie vormen bij de virtual reality de basis voor het bredere kader. Zo willen we één thema holistisch benaderen. Daarbij hebben we nooit de intentie compleet te zijn, maar wel om aan te zetten tot eigen gedachten, zonder al te veel in één bepaalde morele richting te sturen.

7. Fysieke invulling van het Atelier

Het Atelier kent drie fysieke elementen. Ten eerste is er de VromanVrede route. Deze vormt de inleiding tot de thema's vrede, vrijheid en identiteit. Fysiek wordt de bezoeker door de diverse verdiepingen van de Chocoladefabriek geleid. Ten tweede is er het start en eindpunt van het concept: het Atelier voor Vrede en Vrijheid met de belevingspaden op de 2e

verdieping van de Chocoladefabriek. Ten derde worden er aansluitend op de thema's van de beleevingspaden mini-ateliers in de regio opgezet, ondersteund door een fiets- en wandeltocht.

Lokaal

De VromanVrede Route

De bekendste dichter van Gouda is Leo Vroman en zijn bekendste gedicht is het prachtige gedicht over Vrede. Dit gedicht vormt de verbinding tussen de al aanwezige elementen van taal en verhaal in de Chocoladefabriek en de nieuw toe te voegen elementen Vrede en Vrijheid. Dit gaan we symboliseren via de Vrede & Vrijheidsroute door de Chocoladefabriek heen. Deze route begint op de begane grond en slingert zich door het pand heen omhoog naar de tweede verdieping. De tour is een audio/VR tour die loopt langs kunstwerken die strofen uit het gedicht van Vroman verbeelden en uiteindelijk uitkomen bij het Atelier waar vervolgens een van de beleevingspaden kan worden uitgekozen. Het project wordt uitgevoerd i.s.m. De Vroman Foundation.

Belevingspad 1: Burgerschap en Vluchten

Wanneer geef jij je burgerschap op en besluit je burger te worden in een ander (deel van het) land?

Vandaag de dag zien we genoeg bezettingen en conflicten de kop op steken: De Krim, het Gaza-gebied, het kalifaat van IS. Wat als jouw dorp ineens onderdeel wordt van het kalifaat van IS of door onbekende militairen wordt ingelijfd? Hoe gaan mensen om met deze ongewenste situatie? Ga je vluchten of pas je je aan. Waar ligt de grens van jouw tolerantie? (interviews & VR-scenario's)

Historisch migratieprofiel van Gouda

Hoe worden onze regionale nieuwe inwoners ontvangen en opgenomen in de gemeenschap? Gouda heeft vanaf de 19e eeuw verschillende groepen migranten mogen ontvangen. Dit tijdpad is genomen omdat het essentieel is dat de omstandigheden herkenbaar zijn voor mensen van nu. Men moet zich ermee kunnen identificeren met de persoonlijke verhalen en dilemma's. Gaan we verder terug in de tijd, dan zien we dat het leven wel erg andere prioriteiten kende. (archief onderzoek en interviews)

Burgerschap in Gouda

Wat verstaan wij in Nederland onder burgerschap? Hoe verschilt dit met andere culturen en andere historische momenten? (samenwerking met IND, Asielzoekmachine, SLO en archiefonderzoek)

Hoe is het om in een andere samenleving, zoals Gouda, te moeten wonen?

Praat met de Tsjechische vluchtelingen die na de Praagse Lente naar Nederland zijn toegekomen en Nederlands staatsburger zijn geworden. Of kijk hoe Bosnische gezinnen, op drift door de oorlog in Joegoslavië, zich in Gouda vestigen (wellicht andere voorbeelden). En eindig met een gesprek (virtueel of echt) met een Syrische vluchteling (man) over wanneer die besloot te vluchten, waarom hij dit deed zonder vrouw en kinderen en hoe hij zijn toekomst die zijn leven opnieuw begint in Nederland. (samenwerking met VluchtelingenWerk en het Ontmoetingscafé)

Regionaal

De Mini-Ateliers

Aan de hand van gebeurtenissen en ervaringen in de regio, schetsen we in diverse gemeenschappen in het Groene Hart een verhaal gekoppeld aan de diverse belevingspaden. Hieraan koppelen we telkens een relevante hedendaagse vraag. Op deze manier krijgen alle gemeenschappen in het Groene Hart hun eigen Atelier met hun eigen vragen. We koppelen deze ateliers aan de historische punten in de verschillende gemeenten. Hierdoor kunnen we al deze gemeenten ook hun eigen educatieroute uitzetten.

We kiezen hierbij de gemeentes uit waar er objecten zijn met een historische gebeurtenis uit de periode rond 40-45. Enkele objecten worden waar mogelijk teruggeplaatst op de plek van actie, waardoor de relatie tussen object, omgeving en het heden zo concreet mogelijk wordt gemaakt. Er wordt tevens een vr-beleving/app toegevoegd die aangeeft wat hier op welke manier is gebeurd en tevens de gids verzorgd die je meeneemt langs al deze plekken. Bovendien dienen deze miniateliers als lokale verzamelpunten voor programmering met scholen, lokale historische verenigingen en lokale gemeenschappen waardoor in de regio Midden-Holland/Groene Hart elke gemeente over zijn eigen atelier kan beschikken.

Molukse Wijk in Moordrecht

In Moordrecht is een Molukse wijk, vol verhalen over een nieuw leven in een andere omgeving, een “vreemde” want niet meteen identificeerbare omgeving voor de Molukse bewoners van de wijk toen ze in Nederland kwamen. Wat vertellen mij de bewoners van het Ouderenkuis Rumah Orang Tua Tua? Hoe wisten de Molukse bewoners gebruik te maken van hetgeen ze in Nederland aantreffen voor het vormen van een veilige plek, een nieuwe plek in Nederland?

Schoonhoven - Krimpenerwaard

In de bibliotheek van Schoonhoven is een Historisch Ontmoetings Punt (HOP) actief. Vanuit de bewoners is er een duidelijke interesse in de historie van de eigen regio. In samenspraak met deze club, het Taalhuis en de lokale scholen zal er een mini-atelier worden opgezet betreffende de lokale geschiedenis rond 40-45 en burgerschap c.q. inclusie. In het verleden is een grote Marokkaanse groep in de maatschappij gekomen. Hoe is hierop gereageerd vanuit de gemeente en hun bewoners? De bibliotheek Krimpenerwaard stelt hiervoor ruimte beschikbaar.

Fiets- en wandelroute

Rondom deze miniateliers worden er een fietsroute en wandelroute uitgezet, waarbij de miniateliers samen met de Chocoladefabriek fungeren als één groot regionaal Atelier.

Met een fietsroute door de regio wordt de bezoeker geleid langs diverse verhalen en plekken van herdenking en herinnering. Op deze manier wordt invulling gegeven aan het concept herdenkingscultuur: iedereen heeft behoefte om herinneringen levend te houden. Vanuit diverse perspectieven wordt hier invulling aan gegeven.

Vanuit eenzelfde perspectief wordt hier in een wandelroute aandacht besteed aan het Solpersteine-project. Door de stad liggen deze struikelstenen voor de deuren geplaatst waar Joden zijn afgevoerd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit project wordt nu mogelijk ook regionaal uitgerold.

Nationaal (en Internationaal)

Belevingspad 2: Vormen van verzet

De ontwikkeling van het pacifisme en de tegenbeweging.

Na een korte of langdurige shock moet er weer opgebouwd. Hoe gaan wij om met het leven in vrede en vrijheid? We nemen echter alle ervaringen mee in ons collectieve DNA. Hoe beïnvloedt dit onze kijk op vrede en vrijheid? Hoe gaan wij om met deze onbewuste patronen die vroeg of laat, sluipenderwijs een aanslag kunnen plegen op vrede en vrijheid? (lit: Gloria Wekker) We zien steeds tegenstrijdige bewegingen ontstaan: voor en tegen, actie en verdraagzaamheid. Hoe beweegt de maatschappij op de zee van menselijke interacties?

Aan de hand van Clash-momenten door de geschiedenis heen willen we laten zien wat tegencultuur inhoudt en hoe deze door de tijd veranderd is. Aspecten die daarbij aanbod komen zijn de volgende:

- 1) Van tegencultuur naar monocultuur
- 2) Polariserende maatschappij
- 3) rechts vs links / populistisch vs globalistisch
- 4) Schoppen tegen de consensus – waarom doen mensen dat en waarom is het zo belangrijk?
- 5) Vrije pers vs Propaganda
- 6) Verzet. Hoe doe je dat? Vormen van verzet worden hierin uitgewerkt (passief, actief, vreedzaam, radicaal, enz) met WO2 als onderdeel.
- 7) De basis: dit nooit meer! Hoe werd er gereageerd na WO2?
 - a) We herstellen NL zoals het was
 - b) We moeten de dialoog openen met de andere kant – sporen van geweld laten verdwijnen

Multiple Identity

Ieder van ons kent verschillende identiteiten. Onderliggend in onze superdiverse en polariserende maatschappij is de invulling van die identiteit. Wat is je sociale identiteit? Misschien heb je meerdere culturele identiteiten? Hoe zit het met een dubbele nationale identiteit? Theoretisch kader vormt Amartya Sen (*Identity and Violence*)

De wereld van NU...

Wat zien we nu en waar komt dat vandaan? We gaan proberen de ontwikkelingen zichtbaar te maken. Vervolgens laten we mensen aan het woord vanuit de diverse clashmomenten c.q. momenten dat de tegencultuur zich laat gelden. We werken van nu terug in de tijd:

❖ Heden ten dage

- ❖ Iemand uit jaren 90
- ❖ " jaren 80
- ❖ " jaren 70
- ❖ Jaren 50 – gevoel van gevaar voor kernwapens
- ❖ 1948: dit nooit meer & rechten van de mens

Internationaal

Belevingspad 3: Oorlog & Vrede

De vicieuze cirkel van oorlog en vrede.

"We zien steeds dezelfde terugkerende patronen in de geschiedenis langskomen.

Oorlog ontstaat uit een serie gebeurtenissen, door omstandigheden en voorvallen die eerder hebben plaatsgevonden. Volgens Tolstoj is het niet zo dat hele volkeren zich opofferen voor een man of op bevel van een enkeling misdaden plegen en hun gezond verstand verloochenen. Die ene man - Napoleon of Alexander I - is slechts op het juiste moment op de juiste plaats. Tolstoj vraagt zich af of de massa gehoorzaamt aan de hogere macht of dat de hogere macht gehoorzaamt aan de massa. Volgens hem moet je daarvoor eerst het begrip macht begrijpen. 'Macht is de collectieve wil van de massa's die door hun uitgesproken of stilzwijgende goedkeuring wordt overgebracht op hun uitverkoren leiders.'

Machthebbers zijn dat dus niet vanwege hun uitzonderlijke kwaliteiten, ideeën of charisma, ze zijn marionetten die gestuurd worden door de massa. En de massa wordt weer gestuurd door gebeurtenissen die elkaar opvolgen. Tolstoj ziet het ontstaan van oorlog als een wetmatigheid. Hij twijfelt daarbij aan de grenzenloosheid van de vrije wil. De mens is niet geheel vrij, maar zal altijd geleid worden door wetmatigheden en omstandigheden".¹
(ism Nexus Instituut)

We gaan onderzoeken hoe dit systeem zou werken en wat we daar van terug kunnen vinden.

Kunnen we deze terugkerende patronen doorbreken?

We laten inspirerende voorbeelden zien, die aangeven dat dit kan.

Mechelen. Programma naar Mechelen: een voorbeeld van werken aan een inclusieve en diverse stad². Burgemeester Bart Somers geeft een inspirerend voorbeeld in zijn stad en is daardoor uitgeroepen tot Beste Burgemeester, een internationale erkenning.

Tuzla. De oorlog in voormalig Bosnië-Herzegovina: Tuzla is de enige gemeente in Bosnië waar tijdens de oorlog een coalitie van niet-nationalistische partij het gemeentebestuur vormde. Dit gemeentebestuur heeft, samen met de burgers van Tuzla, gevochten voor het behoud van een samenleving van mensen met verschillende etnische achtergronden. Waar in andere steden en dorpen het overgrote deel van de minderheidsgroepen is verdreven of gevlucht, is

¹ Bron: Nexus Instituut <https://www.athenaeum.nl/recensies/archief/2014/tolstojs-tweede-boek-over-oorlog/>

² <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/-ik-breng-burgers-een-hoopvol-verhaal-maar-noem-mijgeen-softie-~b4c7f927/> en <http://www.liberales.be/teksten/2018/6/29/de-strijd-om-de-stad-bart-somers>

het merendeel van de Serviërs en Kroaten in 'moslimstad' Tuzla blijven wonen. Ook heeft de stad nog 60.000 vluchtelingen opgevangen. Hoe komt het dat men in deze stad wel de saamhorigheid en humaniteit behield en niet meegesleept werd in het geweld van de oorlog? ³

Hoe creëer je weer een sociale maatschappij na oorlog en conflict?

De burgermeester van Gouda treedt in 1940 af als de Duitsers Nederland bezetten. Als de oorlog voorbij is, hervat hij zijn post en begint hij aan de wederopbouw van Gouda. Maar staat hij voor tal van uitdagingen: hoe bouw je een gemeente op waar een jaar eerder nog hongersnood heerste. Hoe ga je om met collaborateurs? Hoe werk je samen met het Canadese leger? Hoe organiseer je nieuwe verkiezingen? Hoe zorg je dat bedrijven weer in de handen komen van de rechtmatige eigenaren? Waar moeten nieuwe huizen komen? Er is dus veel te doen, maar waar begin je met de wederopbouw van je stad nu het weer vrede is? En wat doe je op plekken waar het niet helder is of mensen wel terug zullen komen?

Ook op andere plekken op de wereld staan burgemeesters voor deze dilemma's. Hoe doe je dat bijvoorbeeld als burgermeester van een middelgrote stad in Indonesië, na meer dan twee eeuwen koloniaal bewind. Of als burgermeester van een middelgrote Zuid-Afrikaanse stad na 80 jaar apartheid. Of in Rwanda na een splijtende burgeroorlog tussen Hutu's en Tutsi's. Waar begin je in de stad en wat zijn jouw prioriteiten?

Reizen / tijdelijke tentoonstellingen

Vormen van Verzet

Veelal zien we vanuit de kunst en literaire hoek als eerste protesten opduiken. We gaan op reis langs diverse uitingen van deze vorm van verzet.

Solingen. Programma rondom Entartete Kunst (Verfolgte-Kunste). In samenwerking met Kunstmuseum Solingen (Solingen is zusterstad van Gouda) wordt er gekeken naar mogelijkheden: uitwisseling van kunstwerken of reis c.q. programma naar Solingen. Dit deelproject zal worden uitgewerkt zodra de andere gerealiseerd zijn. (ism Museum Gouda, Kunstmuseum Solingen)

8. Educatieve waarde⁴

De nieuwe opzet van het Atelier biedt ruime kansen om ook de educatieve functie verder door te ontwikkelen. We ontwikkelen een eigen belevingspad om sommige zaken extra educatieve aandacht te geven, zoals burgerschap en vrede. Het betreft hier een doorlopende leerlijn, waarvan de leerlingen, elke twee jaar een stukje te zien krijgen, aangepast op hun leeftijd en hun emotionele ontwikkelingsniveau. Het is als het ware de gereedschapskist waarmee we moeilijke thema's als vrijheid, mensenrechten, burgerschap en identiteit kunnen laten aansluiten bij de wensen en vragen van de leerlingen. We denken daarbij aan bovenbouw van de lagere school en het voortgezet onderwijs. Voor het voortgezet onderwijs bieden we daarbij een educatiepakket:

³ Bron: folder Stichting Tilburg-Tuzla- lespakket over vluchtelingen

⁴ Kernwaarden (overheid) aangeven, nog nazoeken..

- Voor groep 7 en 8 van het basisonderwijs
- voor de eerste en tweede klas van het voortgezet onderwijs, aangepast op het niveau van de leerling (van VMBO praktijk tot VWO)
- voor de derde klas bij VMBO praktijk en VMBO theoretisch

Educatieve programmering

Ten eerste is het Atelier op de begane grond aanwezig in de vorm van het tribunaal. Het tribunaal is een succesvol educatief programma voor schoolklassen waarin dilemma's worden voorgelegd. Dit zal vormgegeven worden in een nieuw te bouwen tribune. Tevens wordt de stelling van de Chocoladefabriek ingericht door het Atelier.

Op de eerste verdieping wordt ruimte beschikbaar gemaakt voor activiteiten en gedachtensessies met kleinere groepen in een halgesloten ruimte waar ook de drukkerswerkplaats is gevestigd.

Daarnaast zullen alle belevingspaden, op de tweede verdieping, eindigen bij de Vrede en Vrijheidsquiz. Met deze quiz kun je vervolgens zelf bepalen welke keuzes je kan maken en wat de zonnige en minder zonnige kanten van zo'n keuze kunnen zijn. Het totaal neemt een ruimte van 250 m² in beslag, waar presentatie, VR-beleving, de quiz en ruimte voor educatieve functies terugkomen.

Daarnaast biedt het Atelier ruimte voor verschillende educatieve elementen. Er is een speciaal arrangement voor klassen en groepsbezoeken. Ook worden het Ontmoetingscafé, een café waar statushouders en ervaren burgers elkaar ontmoeten, en het socratisch café een vast onderdeel van de programmering. Daarnaast worden er verschillende workshops georganiseerd. Rondom belangrijke dagen wordt er in samenwerking met het atelier ook festivals en andere zaken georganiseerd.

9. Maatschappelijke en economische waarde

Het Verzetsmuseum Zuid-Holland in Gouda komt - net als veel andere musea over vrijheid en verzet - voort uit een grote groep betrokken burgers die het belangrijk vindt dat Zuid-Holland zijn eigen verzetsmuseum heeft. Zo kon de jeugd kennismaken met de oorlog en de gruwelen, zodat het 'Dat nooit meer' blijvend wordt herdacht en vooral zodat we blijven nadenken over vrijheid en vrede. Een intentie die bij de oprichting van het museum ook van harte werd ondersteund door al de samenwerkende partijen, zoals de gemeente en de provincie.

Niet alleen in Gouda, maar in heel Nederland, vragen een groeiend aantal musea zich af hoe je tegenwoordig dit soort belangrijke onderwerpen bespreekbaar en bereikbaar maakt en hoe je als museum een baken blijft in de lokale samenleving. Voor de jongeren en de educatie, voor het onderzoek en voor de particuliere bezoeker, voor de toerist, de bezoeker uit de regio en de Gouwenaar. Er is daarom – in combinatie met afnemende bezoekersaantallen, het wegvallen van financiers en de nieuwe vragen vanuit de

samenleving - een noodzaak om als museum je boodschap op een andere manier vorm te geven.

Wij geloven dat het Atelier voor Vrede en Vrijheid de aangewezen plek is om een nieuwe richting in te slaan. Met het Atelier schetsen wij de toekomst voor een nieuwe hybride cultureel maatschappelijke organisatie. Dat kunnen wij dankzij de collectie van het Verzetsmuseum, de wil tot vernieuwing, de gehechtheid aan de rol en functie van musea, de samenwerking en de aanwezige creativiteit. Daarmee gaat onze ambitie verder dan het opnieuw vormgeven van het Verzetsmuseum. Wij willen met het Atelier voor Vrede en Vrijheid de volgende generatie na laten denken over het belang van vrijheid. We doen dat op zo'n manier dat heel Gouda en de omliggende regio zich aangesproken voelt, ongeacht afkomst, religie en opleiding. Door het lokale te koppelen aan de bredere context en universele thema's te pakken als burgerschap, vrede en vrijheid, zorgen we ervoor dat iedereen zijn eigen verhaal kan relateren aan ons museum over de moderne geschiedenis.

Een nieuw hoofdstuk is dat we ook de maatschappij willen laten participeren. Wij nodigen bedrijven, organisaties en individuen uit om zelf bij te dragen aan onze nieuwe koers. In de diverse werkteams zijn niet alleen individuen maar ook organisaties aansluiten en inhoudelijk deelnemen aan de programmering van het Atelier.

Ons Atelier wordt een 'makers space' voor burgerschap en vrijheid. Een makers space die wordt gevormd in de interactie met onze participanten en bezoekers. Daarom krijgen bedrijven en individuen volop de ruimte om voor een bescheiden bedrag zelf onderdeel te zijn van het Atelier voor Vrede en Vrijheid. In ruil daarvoor mogen ze dan ook minimaal 1 keer per jaar en maximaal 8 keer (afhankelijk van de bijdrage) hun eigen avond organiseren. Hierin staan de thematiek en gedachte van het Atelier voor Vrede en Vrijheid in het achterhoofd. Tevens gaan zij samen met ons het vrijheidsmanifest vormgeven dat zal worden gepresenteerd tijdens Gouda 750 jaar.

Maatschappelijke programmering

Wij dragen ook graag bij aan de verdere ontwikkeling van de Chocoladefabriek als werkplaats voor Taal en Verhaal en maken samen met onze partners de lezingen- en dialoogcyclus van het Atelier voor Vrede en Vrijheid tot een groot succes. Hierbij sluiten we aan bij de manier van werken van de partners en zetten we dit gedeelte ook gezamenlijk op, zodat we gezamenlijk een nog veel groter publiek kunnen krijgen.

Waar het Taalhuis reeds een plek heeft gekregen in de Chocoladefabriek, zullen wij met ons Ontmoetingscafé de plek zijn waar alle taalcursisten elkaar ook kunnen ontmoeten en naast taal ook de bouwstenen van het Nederlandse burgerschap kunnen opsnuiven.

In de inspirerende omgeving van onze nieuwe thuishaven, de Chocoladefabriek, bieden we bovendien wederom onze workshops Vitaliserend Communiceren aan, waarbij we nu ook onderwerpen en thema's uit onze beleavingspaden naar voren halen om deze workshops nog beter vorm te geven. Hoe pas je de waarden van deze samenleving toe in je bedrijf. Hoe verhoud je je als zakelijk partner tot de samenleving en hoe communiceer op een juiste manier met verschillende elementen in de samenleving en in je bedrijf.

Zo is het Atelier voor Vrede en Vrijheid de plek om zelf debat te voeren, te initiëren en de vruchten daarvan terug te geven aan de Goudse samenleving. In ruil daarvoor vragen we een bescheiden bijdrage die het in standhouden van deze vrijzinnige bezinningsplek kan waarborgen.

10. Resultaten

Aantal bezoekers Atelier: 7000-10.000 bezoekers

Aantal schoolbezoeken: 1500-3000 jongeren

Aantal bezoekers mini-ateliers: 1500-2000 bezoekers

Bereik van thema burgerschap, vrede en vrijheid: 100.000-150.000 personen (regionaal & landelijk)

11. Organisatie

Bestuursmodel

Het Atelier voor Vrede en Vrijheid heeft als rechtsvorm een stichting. Het stichtingsbestuur bestaat uit vier-zes personen. Momenteel bestaat het bestuur uit 4 bestuursleden, waarvan 2 nieuwe leden. Om de nieuwe upstart van het Atelier voor Vrede en Vrijheid goed te kunnen inzetten en begeleiden zal er gewerkt worden aan een versterking van het huidige bestuur. Binnen het bestuur zal een heldere taakverdeling worden vastgesteld betreffende de werkgebieden van het Atelier. Ook zal het aantal bestuursleden weer op peil worden gebracht tot minimaal 6 personen. Daarnaast wordt er een Raad van Advies opgericht ter ondersteuning van de dagelijkse leiding.

Werkorganisatie

Gezien de beperkte grootte van de organisatie en de mate van samenwerking, wordt de structuur aangenomen van kleinere culturele organisaties, namelijk die van een zakelijk en een cultureel leider. Zij leggen gezamenlijk verantwoording af aan het bestuur. Daarbij is de cultureel leider inhoudelijk leidend en is de zakelijk leider meer op afstand en dus ook met minder uren betrokken. Zo worden het atelier en vooral de waarde vrede en vrijheid ook echt een gezamenlijk project. Beide zullen bij de bestuursvergaderingen aanwezig.

Gezien de belangrijke doelstellingen betreffende educatie, wordt er opgestart met een vast kernteam van een educator en een collectiebeheerder. Beide zullen een deeltijd functie bekleden. Om de vaste kern zal een schil van vrijwilligers en ZZP'ers worden opgezet. Vrijwilligers worden aangesteld ter ondersteuning van het vaste personeel. De begeleiding en beoordeling zal ook door het desbetreffende personeelslid plaatsvinden.

Een vastgelegd personeels- en vrijwilligersbeleid zal vorm gegeven worden aan de organisatie. Beoordelings- en functioneringsgesprekken zijn hier onderdeel van, alsmede regelmatig stafoverleg met personeel.

12. Exploitatie en investeringsopzet

LASTEN	2019	2020 en verder
Investeringskosten	€ 220.000,00	
Huisvestingskosten		
Huur Chocoladefabriek	€ 26.000,00	€ 56.500,00
Opslag collectie (Moordrecht)	€ 2.500,00	€ 5.000,00
Opslag collectie (Boskoop)	€ 175,00	€ 350,00
Subtotaal	€ 28.675,00	€ 61.850,00
Personeelskosten		
Culturele & zakelijke leiding	€ 89.000,00	€ 89.000,00
Collectie beheer	€ 27.000,00	
Educatie & collectie	€ 27.000,00	€ 25.500,00
Personeel zzp - marketing/comm	€ 17.220,00	€ 12.780,00
Personeel - overige (onder meer huismeester)	€ 11.820,00	€ 11.820,00
Extra tijdelijke inzet ivm opbouwfase	€ 30.000,00	
Vrijwilligers bijdrage (10)	€ 15.000,00	€ 5.000,00
Vrijwilligers reiskosten	€ 4.500,00	€ 2.000,00
Subtotaal	€ 221.540,00	€ 146.100,00
Beheerkosten		
ICT, software& hardware	€ 15.000,00	€ 7.000,00
Accountant	€ 4.250,00	€ 2.500,00
Bankkosten	€ 1.000,00	€ 1.000,00
Reiskosten	€ 1.500,00	€ 1.000,00
subtotaal	€ 21.750,00	€ 11.500,00
Communicatie/Marketing		
Communicatie media	€ 2.000,00	€ 1.500,00
Communicatie drukwerk	€ 10.000,00	€ 1.500,00
Lanceringscampagne Atelier	€ 13.500,00	
Representatie	€ 500,00	€ 1.000,00
Subtotaal	€ 26.000,00	€ 4.000,00
Educatie		
Digitaal platform	€ 1.500,00	€ 1.000,00
VR-experience	€ 5.000,00	€ 1.000,00
Ontwikkeling app	€ 5.000,00	€ -
Voorstellingen Goed-Fout	€ 3.000,00	€ 2.000,00
Pad: Educatie	€ 10.000,00	
Subtotaal	€ 13.000,00	€ 3.000,00
Exposities		

regionale mini-ateliers	€ 7.500,00	€ 2.500,00
Pad 1: Burgerschap & vluchten	€ 10.000,00	€ 2.000,00
Pad 2: Bezetting & verzet		
Pad 3: Vrede & vrijheid	€ 10.000,00	€ 2.000,00
Pad 4: Internationaal		
Subtotaal	€ 27.500,00	€ 6.500,00
Collectiebeheer		
Adlib Cloud gebruikersrechten (2)	€ 4.350,00	€ 2.900,00
Adlib upgrade (eenmalig)	€ 1.600,00	
Conservering	€ 2.500,00	€ 1.000,00
Digitalisering	€ 1.000,00	€ 500,00
Subtotaal	€ 8.450,00	€ 3.900,00
Activiteiten		
Lezingen	€ 500,00	€ 500,00
zie jaarplanning	€ 2.610,00	€ 2.500,00
Subtotaal	€ 3.110,00	€ 3.000,00
Onvoorzien	€ 8.500,00	€ 2.630,00
Totaal	€ 578.525,00	€ 242.480,00

BATEN	2019	2020 en verder
Educatie		
Klasbezoeken Brede Scholen	€ 4.000,00	€ 4.000,00
Klasbezoeken Xtra	€ 2.000,00	€ 2.000,00
Klasbezoek Belevingspad & Tribunaal	€ 6.000,00	€ 6.000,00
Kinderfeestjes & VR	€ 1.000,00	€ 1.000,00
Educatie op locatie	€ 4.500,00	€ 4.500,00
Mini-ateliers	€ 4.500,00	€ 4.500,00
Choco FAB		
Entreegelden	€ 16.250,00	€ 32.500,00
Museumjaarkaart	€ 2.100,00	€ 4.200,00
Arrangementen	€ 7.500,00	€ 15.000,00
Workshops Vreedzaam Communiceren	€ 10.000,00	€ 30.000,00
Fietstocht	€ 3.750,00	€ 7.500,00
Fondsen & subsidies		
Businessclub	€ 7.500,00	€ 7.500,00
Vrienden	€ 3.500,00	€ 8.500,00
Hoofdsponsor	€ 350.000,00	

Subsidie nieuwe gemeente	€ 7.000,00	€ 7.000,00
Subsidie gemeente Gouda	€ 50.000,00	€ 50.000,00
Subsidie gemeenten overig	€ 7.000,00	€ 7.000,00
Giften en donaties	€ 40.000,00	€ 31.280,00
Doelsubsidies		€ 20.000,00
Eigen vermogen	€ 51.925,00	
TOTAAL	€ 578.525,00	€ 242.480,00

13. Vervolgstappen

Globaal zullen de volgende stappen de komende maanden ondernomen worden:

- Q3 2018: besluitvorming gemeente Gouda (eigenaar Chocoladefabriek)
- Q4 2018-Q2 2019: vertaling inhoudelijke lijn naar praktische uitwerking en ontwikkeling activiteiten & 1^e verbouwingen / aanpassingen CF
- Q4 2018: Aanpassingen begane grond, 1^e verdieping tbv gezamenlijke educatie-ruimtes
Uitwerking mini-atelier Moordrecht & 1^e pilots
Inhoudelijke uitwerking en onderzoek Belevingspad 1 & 2
- Q1 2019: Ontwikkeling Leo Vroman Route
- Q1 -Q2 2019: Start verbouwing 2^e verdieping CF tbv inrichting presentatie Atelier (belevingspaden 1 & 2)
Vliegende start / opening belevingspaden 1 & 2 op 5 mei
- Q3 2019: Ontwikkeling Belevingspad 3
- Q4 2019: Aanvulling en uitwerking Atelier 2^e verdieping tbv 3^e belevingspad
Afronding project betreffende externe financiers

Bijlagen

Bijlage 1: Belevingspad 1 Burgerschap en Vluchten

*Wanneer geef jij je burgerschap op en besluit je burger te worden in een ander (deel van het) land?
Hoe worden onze regionale nieuwe inwoners ontvangen en opgenomen in de gemeenschap?*

Gouda heeft vanaf de 19^e eeuw verschillende groepen migranten mogen ontvangen. Dit tijdpad is genomen omdat het essentieel is dat de omstandigheden herkenbaar zijn voor mensen van nu. Men moet zich ermee kunnen identificeren met de persoonlijke verhalen en dilemma's. Gaan we verder terug in de tijd, dan zien we dat het leven wel erg andere prioriteiten kende.

Periode: 1870-nu

Uitwerking

Arbeidsmigranten

Tot WO1 (Duitsers en Belgen)

Vluchten naar Gouda/ vluchtelingen

Stap in de wereld van Belgische vluchtelingen die tijdens de Eerste Wereldoorlog in het vluchtelingenkamp van Gouda terechtkomen. Hoor waarom ze zijn gevlucht en wat hun plan is: in Nederland blijven of na de oorlog huiswaarts keren. Perspectief vanuit een kind en volwassen persoon (persoonlijke verhalen opzoeken)

Vakantiekinderen

Na de oorlog (WO1) waren vooral de kinderen uit Duitsland, Hongarije en Oostenrijk sterk verzwakt. Deze werden in het kader van korte 'vakanties' naar Nederland (en Gouda) gehaald om aan te sterken. Later komt dit principe ook tijdens WO2 weer aanbod, maar dan met 'onze' kinderen. (vb verhaal kindertransporten Waddinxveen-Reeuwijk)

Joodse vluchtelingen

De jeugdfarm Catharnahoeve?

Gouwenaars als vluchteling

Soms moet Gouda ook ontvlucht worden.

Reis ook mee met de Joodse en Nederlandse dichter Leo Vroman. Hij vlucht tijdens de Tweede Wereldoorlog op een zeilschip naar Engeland. Waarna hij naar Amerika reist om daar een nieuw leven op te bouwen.

Ook kleine Edith Beek ontvlucht de oorlog naar het platteland en wordt daar verraden door een lokale politieagent. Hoe is het om als kind uit huis te moeten gaan en bij andere mensen te wonen? (object/verhaal: popje van Edith Beek) / verhaal kindertransporten Waddinxveen-Reeuwijk

Molukse wijk / Moordrecht

Na de WO2 werden de oud-strijders van het KNILL naar Nederland gehaald. Ze werden tijdelijk in de oude concentratiekampen geplaatst, waarna er vervolgens aparte wijken voor werden gebouwd op diverse plaatsen in NL. (zie publicatie Streekarchief – mini-atelier in Moordrecht wordt een verdieping van dit item)

Hongaarse Vluchtelingen

Enkel verder uitwerken als er een mooi verhaal te vinden is..

Gastarbeiders

70'er jaren, naoorlogse gastarbeiders uit Italië, Spanje, Portugal en Marokko.

(volgend jaar een verdere verdieping van deze doelgroep; nog een mini-atelier of een Expositie?)

Burgerschap in Gouda

Hoe is het om in een andere samenleving, zoals Gouda, te moeten wonen?

Praat met de Tsjechische vluchtelingen die na de Praagse Lente naar Nederland zijn toegekomen en Nederlands staatsburger zijn geworden. Of kijk hoe Bosnische gezinnen, op drift door de oorlog in Joegoslavië, zich in Gouda vestigen (wellicht andere voorbeelden). En eindig met een gesprek (virtueel of echt) met een Syrische vluchteling (man) over wanneer die besloot te vluchten, waarom hij dit deed zonder vrouw en kinderen en hoe hij zijn toekomst die zijn leven opnieuw begint in Nederland.

Hier kunnen persoonlijke interacties gerealiseerd worden (mini-atelier Moordrecht - Molukkers en Ontmoetingscafé in Chocoladefabriek= Syriërs en Eritreeërs)

Alle belevingspaden eindigen bij de Vrede en Vrijheidsquiz waarbinnen je vervolgens zelf kan bepalen welke keuzes je kan maken en wat de zonnige en minder zonnige kanten van zo'n keuze kunnen zijn.

Bronnen

Tanja Balkema in bijgaande links:

<http://www.diegoude.nl/wp-content/uploads/2016/01/Migratie-naar-Gouda-2001-2.pdf>

<http://www.diegoude.nl/wp-content/uploads/2016/04/Tidinge-2001-3.pdf>

R.R.F. Habiboe

Een Molukse thuishaven aan de IJssel. 50 jaar Molukkers in Moordrecht 1961-2011. Publicatie Streekarchief – archief onder dit thema is beschikbaar in het archief

Onderzoekster Kindertransporten nog nazoeken en mailen naar Tilo

Gloria Wekker (White innocence)

Projectteam

Aanjager: Patricia Olsthoorn

Helpers: Tilo Propp/ Coretta Wijbrandts / Bert van Puffelen (collectie) / Donald Pagrach (Metaheerhuis) / Die Goude (historische verenigingen)

Vormgeving & AV-media: Darius / extern

Mee-weter: SJ, RW, Shannen

Bijlage 2: Belevingspad 2 Vormen van Verzet

De ontwikkeling van het pascifisme en de tegenbeweging.

Na een korte of langdurige shock moet er weer opgebouwd. Hoe gaan wij om met het leven in vrede en vrijheid? We nemen echter alle ervaringen mee in ons collectieve DNA. Hoe beïnvloedt dit onze kijk op vrede en vrijheid? Hoe gaan wij om met deze onbewuste patronen die vroeg of laat, sluipenderwijs een aanslag kunnen plegen op vrede en vrijheid? (Gloria Wekker beelden) Een natuurlijke reactie op iets wat onwenselijk is, is tegenwerking en verzet. We zien steeds tegenstrijdige bewegingen ontstaan: voor en tegen, actie en verdraagzaamheid. Hoe beweegt de maatschappij op de zee van menselijke interacties?

Uitwerking

Vreedzaamheid vs verzet & actie: het ontstaan van tegencultuur

Hoe zijn mensen bezig met de tegencultuur? Vroeger waren het de hippies; protestactivisten zoals Bob Dylan en Patti Smith. Heden ten dage zien we het populisme steeds meer terrein winnen. Mannen als Trump, Wilders en Bodet geven nu een tegengeluid; anders dan het geluid van de gevestigde orde, zoals het hoort: verdraagzaamheid en tolerantie..

Aan de hand van Clash-momenten door de geschiedenis heen willen we laten zien wat tegencultuur en verzet inhoudt en hoe deze door de tijd veranderd is, maar ook dat we steeds in basis op dezelfde manier reageren, veelal met geweld. (Lit Amertya Sen)

Aspecten die daarbij aanbod komen zijn de volgende:

- 1) Van tegencultuur naar monocultuur
- 2) Polarisatie van de maatschappij
- 3) rechts vs links / populistisch vs sociaal
- 4) Schoppen tegen de consensus – waarom doen mensen dat en waarom is het zo belangrijk?
- 5) Wat heb je over voor een ander? Waar wil je bij horen? Wat ben je bereid te doen?
- 6) De basis: dit nooit meer! Hoe werd er gereageerd na WO2?
 - c) We herstellen NL zoals het was
 - d) We moeten de dialoog openen met de andere kant – sporen van geweld laten verdwijnen

Het zijn vaak de jongeren die zich verzetten tegen de gevestigde cultuur. Jongeren die denken dat het anders moet. Tegencultuur die aanleiding geeft tot verandering, zo gaat de maatschappij mee vooruit (ander vb feminisme). Echter, beeldvorming is vaak anders binnen de groep en daarbuiten.

Vb Val van de muur 'jongeren groep contact met contact in Oost Europa'

Vreedzaam verzet

Verzet – onrecht zien en dan iets willen doen (geweld – geweldloos) – vanuit de Vredesbeweging geeft meer (protest, Gandhi vs Indonesië, aandacht vragen; kleuren revoluties (oranje-revoluties) door reclamecampagnes stimuleren)

Gay Pride – start

Provo's (15-17 jaar)– uitdelen van krenten – politie trad hard op – protest vanuit de maatschappij – werken met beeldvorming (aan 1 zijde slachtoffers; aan de vreedzame kant – dat valt slecht binnen de maatschappij).

Zuid-Afrika: boycot heeft geholpen (de omringende landen boycotten) – Mandela (verdraagzaamheid)

Marten Luther King – verdraagzaamheid; marketingstrategie daarbij gebruikt – een hele strategie

Soms zijn het mensen die doen maar wat, vb 'Occupy' en dit heeft dan minder succes.

'Je moet er wat voor over hebben; heel moedig zijn als je een vreedzame strijd voert'

Jean Sharp (lit)

Minister vd Stoel – Grieken – wetgeving maken waarin minderheden beschermd zouden worden (in oost Europa; Letland, Estland).

Frans (bestuurslid): woordgebruik – strijdmetaforen / bijna natuurlijk om dat te doen (je weren, er tegen strijden) zit verstopt in ons dagelijks taalgebruik. Words Matter – Tropenmuseum – betekenissen veranderen en het gevoel is anders.

Strategieën van verzet (door de tijd heen-voorbeelden)

Verdraagzaamheid – onverdraagzaamheid (lit: Fylomena Esset 'dagelijks racisme')

Multiple Identity

Ieder van ons kent verschillende identiteiten. Onderliggend in onze superdiverse en polariserende maatschappij is de invulling van die identiteit. Wat is je sociale identiteit? Misschien heb je meerdere culturele identiteiten? Hoe zit het met een dubbele nationale identiteit? Theoretisch kader vormt Amartya Sen (*Identity and Violence*)

Welke identiteiten heb je allemaal? Het is een keuze welke jezelf kiest. Filmpje (All that we share) https://www.youtube.com/watch?v=jD8tjhVO1Tc&feature=player_embedded

Vroeger had je de verzuiling. Alles was heel duidelijk. Door de globalisering en vermenging van volkeren over de hele wereld, zien we nu meer diversiteit ontstaan. Identiteit kan dan verspringen, maar ook polariseren tot een klein stukje van de range of eigen identiteiten. Polarisatie zien we veelal op geloof en nationaliteit, etniciteit of ras.

De wereld van NU...

Wat zien we nu en waar komt dat vandaan? We gaan proberen de ontwikkelingen zichtbaar te maken. Vervolgens laten we mensen aan het woord vanuit de diverse clashmomenten c.q. momenten dat de tegencultuur zich laat gelden. We werken van nu terug in de tijd:

- ❖ Heden ten dage
- ❖ Iemand uit jaren 90
- ❖ " jaren 80
- ❖ " jaren 70
- ❖ Jaren 50 – gevoel van gevaar voor kernwapens
- ❖ 1948: dit nooit meer & rechten van de mens

Bronnen

Amertya Sen (Identity & Violence)

Gloria Wekker (White innocence)

Projectteam Belevingspaden 2

Aanjager: Patricia

Helpers: museum voor Vrede & Geweldloosheid / Tilo Propp/ Coretta Wijbrands / Die Goude (hist verenigingen)

Vormgeving & AV-media: Darius / extern

Mee-weter: Sigfried Janzing, RW, Shannen

Aanvullende activiteit: Vreedzaam Communiceren- cursus (partner: Vitaliserend Communiceren)

Bijlage 3: Belevingspad 3 Oorlog & Vrede

De vicieuze cirkel van oorlog en vrede.

We zien steeds dezelfde terugkerende patronen in de geschiedenis langskomen

Oorlog ontstaat uit een serie gebeurtenissen, door omstandigheden en voorvallen die eerder hebben plaatsgevonden. Volgens Tolstoj is het niet zo dat hele volkeren zich opofferen voor een man of op bevel van een enkeling misdaden plegen en hun gezond verstand verloochenen. Die ene man - Napoleon of Alexander I - is slechts op het juiste moment op de juiste plaats. Tolstoj vraagt zich af of de massa gehoorzaamt aan de hogere macht of dat de hogere macht gehoorzaamt aan de massa. Volgens hem moet je daarvoor eerst het begrip macht begrijpen. 'Macht is de collectieve wil van de massa's die door hun uitgesproken of stilzwijgende goedkeuring wordt overgebracht op hun uitverkoren leiders.'

Machthebbers zijn dat dus niet vanwege hun uitzonderlijke kwaliteiten, ideeën of charisma, ze zijn marionetten die gestuurd worden door de massa. En de massa wordt weer gestuurd door gebeurtenissen die elkaar opvolgen. Tolstoj ziet het ontstaan van oorlog als een wetmatigheid. Hij twijfelt daarbij aan de grenzenloosheid van de vrije wil. De mens is niet geheel vrij, maar zal altijd geleid worden door wetmatigheden en omstandigheden.

(bron: <https://www.atheneum.nl/recensies/archief/2014/tolstoj-tweede-boek-over-oorlog/>)

Ism Nexus Instituut: Het Nexus Instituut bestudeert het Europese cultuurgoed in zijn kunstzinnige, levensbeschouwelijke en filosofische samenhang, om zo inzicht te bieden in eigentijdse vragen en uitdagend vorm te geven aan het cultuurfilosofisch debat.

(<https://nexus-instituut.nl/>)

Uitwerking

Moet nog uitgewerkt worden...

Bronnen

Projectteam Belevingspaden 3

Aanjager: Patricia

Helpers: Tilo / Coretta / Goudse School (Teun H)/ Nexus Instituut

Vormgeving & AV-media: Darius / extern

Mee-weter: Sigfried Janzing, RW, Shannen

Bijlage 4: Mini-atelier Moordrecht

Eerste opzet projectplan mini atelier *Molukse wijk Moordrecht, Gemeente Zuidplas*

Projectteam: Chris Matitahatiwen, Ronald Matulesy, Henk Thenu, Patricia Olsthoorn & Sigfried Janzing (trekker)

Introductie

Het Atelier voor Vrede en Vrijheid en het Streekarchief Midden – Holland ontwikkelen in samenwerking met de Molukse gemeenschap in Moordrecht, gemeente Zuidplas, een *miniatelier* over het thema *burgerschap en vluchten*. Een *miniatelier* is een regionale vorm van het Atelier voor Vrede en Vrijheid vergelijkbaar met de Historische Ontmoetingspunten van het Streekarchief Midden – Holland. In dit *miniatelier* gaat het om vragen als:

- Hoe hebben de Molukkers die ná de oorlog in Nederland kwamen het ervaren om burger te worden in een ander land en in dit andere land, Nederland, een nieuw bestaan op te bouwen?
- Hoe hebben ze de ontvangst in Nederland, en specifiek in Moordrecht, beleefd?
- Welke aspecten uit hun eigen omgeving in de Molukken, hun cultuur, hebben ze “meegenomen” en ingezet om vorm te geven aan hun nieuwe bestaan in Moordrecht? **En waarom specifiek deze aspecten?**
- Welke concrete instellingen en verbanden zijn er in de wijk ontstaan sinds 1961 die het leven van de Molukkers ondersteunen, geborgenheid geven, kracht geven? **En daarmee hun eigen burgerschap vorm geven..?**
- Welke bijzondere verhalen zijn er bekend en welke verhalen wachten nog om verteld te worden?
- Wat is de kracht van de gemeenschap en is die in te zetten voor andere groepen nieuwkomers?
-

Deze vragen krijgen in het te ontwikkelen *miniatelier* een plek als thema('s). Het *miniatelier* bouwt voort op het boek *50 jaar Molukse Wijk...* uit 2011, geschreven door historicus Ron Habiboe, dat door het Streekarchief Midden – Holland en de Molukse wijk werd uitgegeven in 2011 én het sluit aan bij het initiatief van de wijk om in 2021 haar 60-jarig bestaan te vieren. Er ligt hiervoor een concrete vraag vanuit de wijk aan het Atelier en Archief om dit gezamenlijk invulling te geven.

Tegelijkertijd wil het *miniatelier* de mogelijkheid scheppen om *patronen* te ontdekken in onze samenleving, onze instituties en ons gedrag waarop we als Nederlander niet meer zo'n zicht hebben. Patronen die een lange ontstaansgeschiedenis hebben en daarom zijn “verdwenen” maar die wél effect hebben op hoe we als “Nederlander” reageren op en kijken naar de komst van andere groepen. Ook hoe we nieuwkomers opnemen in onze samenleving, de vragen welke we ze stellen en de verwachtingen welke we naar hen uitspreken. In dit geval richting de Molukkers als nieuwkomers in Moordrecht, een plek in ons werkgebied. Een referentie voor die patronen biedt Gloria Wekker in haar boek *White innocence. Paradoxes of colonialism and race*. Ze zijn onderdeel geworden van onze identiteit, van de Nederlandse samenleving en geïnstitutionaliseerd.

Wat te denken om naar de Molukkers te kijken niet als “een bijzondere groep landgenoten”, helemaal niet bijzonder, integendeel, juist begiftigd met bijzondere vaardigheden door hun ervaring met het opbouwen van een nieuw bestaan in Nederland. Ervaringsexperts die nu hún expertise juist kunnen inzetten om nieuwe groepen (b.v. Syriërs) een thuishaven te kunnen helpen vormgeven. Daardoor kan er een omkering in het denken plaatsvinden: van slachtoffers naar experts, ze zijn niet een probleem, maar ze kunnen juist een probleem helpen op te lossen.

Literatuur:

1. *50 jaar Molukse Wijk*, 2011)
2. *White innocence*
3. <https://www.youtube.com/watch?v=WiMlfgsxSd4>

Mini atelier Molukse wijk en op weg naar 60 jaar Molukse wijk in Moordrecht 2021

Het *miniatelier* wordt vanaf september ingericht met twee doelen:

1. De voorbereiding en viering van 60 jaar Molukse wijk in Moordrecht
2. Het creëren van een permanente plek voor ontmoeting, verkenning en verdieping rond het thema *burgerschap en vluchten* met het Atelier voor Vrede en Vrijheid als netwerkpartner.

De volgende activiteiten worden ondernomen:

1. De verhalen

Luisteren naar en het in beeld brengen van persoonlijke verhalen, succesverhalen, onontdekte verhalen etc. Voorbeelden van verhalen zijn b.v.

1. Rumah Orang Tua Tua: het ontstaan van het Ouderenhuis en het vrijwilligersnetwerk daaromheen, diaconale zorg / zorg voor de oudere
2. Het tot stand gekomen *Een Molukse Thuishaven aan de Hollandse IJssel* ter gelegenheid van het 50 jarig bestaan van de Molukse wijk in Moordrecht, i.s.m. de Molukse bewoners van de wijk
3. Voorbeeldfiguren die een bijzondere invloed en betekenis hebben gehad voor de wijk
4. De monumenten en het immaterieel erfgoed van de wijk (feesten en evenementen)
5. De wijk zelf als succes?
6. De kerk als belangrijk verbindend element in de gemeenschap; de secularisatie binnen de wijk in de jaren 60 / 70 en omgang met veranderende moraliteit
7. Respect voor de ander (“oom” Theo en “tante” Nelly)

Welke rode draden / thema's komen terug in de verhalen? Voorbeelden:

1. Slachtoffer – overheerser (wij/zij)
2. Historie en cultuur: de dorpsverbondenheid vertaald in de wijk?
3. Ontvangst in Nederland door de Nederlanders (wantrouwen)
4. Bescherming en veiligheid van de eigen wijk
5. Overzichtelijkheid van de wijkstructuur
6. De Molukkers als ervaringsdeskundigen voor hedendaagse binnenkomende groepen (Syriërs)

Na vastleggen van verhalen in woord en / of beeld kunnen ze als basis dienen voor een collegetour, theater (zie hieronder activiteit 2), museale expo en voor verrijking van facebookgroep *Maluku Moordrecht* (531 leden) en *Wijk Maluku di Capelle Oostgaarde* (516 leden) etc.

Kosten: Begroting kan pas worden gemaakt als we zeker weten welke vorm het wordt. Nu nog heel moeilijk om te begroten! In eerste instantie zijn we nog aan het inventariseren. Het zal wel uitkomen op een combi van een app (locaties in de regio die refereren aan de cultuur) kosten: 1500,- euro & presentatie in het ouderenhuis (met info over de belangrijkste thema's/verhalen binnen de cultuur en de verandering daarvan) kosten: 1500,- / 3500,-euro (laatste met digitaal interactief scherm erbij)... en veel vrijwillige uren van de community. Als we Wim of Ron inhuren mag het bedrag met 5000,- euro omhoog denk ik..

2. Theaterstuk 60 jaar Molukkers in Moordrecht (2021)

Vorbereiding van wijktheaterstuk e.a. evenementen voor de viering van 60 jaar Molukkers in Moordrecht in 2021 (Chris Matitahatiwen). De wijk / de opbouwwerker van de gemeenten(CM) zoekt graag aansluiting bij het Atelier. Omgekeerd zoekt het Atelier graag aansluiting bij de activiteit van Chris / Molukse Wijk.

Het theater wordt gespeeld door de bewoners van de wijk onder regie van een professionele theatermaker. Het ontstaat vanuit dialoog met alle bewoners van Moordrecht (zie voor thema's bijlage 1).

Aandachtspunt: In veel Aziatische culturen (b.v. India en Bangladesh) speelt (volks)theater een belangrijke rol als communicatiemiddel. Welke rol speelt theater in de Molukse gemeenschap en kan het een middel zijn om de vragen in de inleiding te verwoorden? Welke betekenis kan dit voor het Atelier hebben?

Kosten: Welke begroting heeft Chris hiervoor ingediend bij de gemeente Zuidplas?

3. Ontmoetingscafé 'De Oiale'

Op weg naar 2021 worden een aantal themabijeenkomsten georganiseerd in de vorm van een ontmoetingscafé. Als pilot wordt in oktober / november gestart met een eerste café rond het thema de Oiale / Oiale: de spiraal, de cirkel die staat voor het oneindige, het individu middenin ben jij, daaromheen is de familie, dan komt de gemeenschap, etc. (dit is een Moluks symbool bestaande uit 7 cirkels). Je ontwikkelt je van binnenuit en dan ga je steeds verder. Max Manuhutu, sleutelfiguur uit de wijk vertelt aan de deelnemers van het café wat de Oiale inhoudt, welke betekenis het heden ten dage nog heeft en welke rol het zou kunnen spelen in de huidige samenleving indien het meer bekend zou zijn (gemeenschapszin). Speelt het ook een rol in identiteitsvorming, het hebben van meerdere identiteiten?

Van de avond wordt een filmische weergave gemaakt die kan worden getoond in het Atelier. Op de avond wordt Molukse muziek gespeeld.

Kosten: Deze bijeenkomsten kunnen vrij low-budget: 150,- euro zou genoeg moeten zijn voor (reis)onkosten van de deelnemers.

Ter info:

http://85.158.251.41/wps/portal/muma/!ut/p/c0/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3gTL09fCxNDMwN3Pz8DA0cDEz9j0wAvlydnY_3gvBz9gmxHRQBfolke/

Stappen / activiteiten / planning

1. Installeren van het projectteam: Chris Matitahatiwen (trekker vanuit Moordrecht), Ronald Matulessy, Henk Thenu, Patricia Olsthoorn, Sigfried Janzing (trekker vanuit Atelier); welke personen komen nog meer in aanmerking (nog een aantal vrouwen gewenst)?

Start 19 juli 2018

2. Voltooien van het projectplan, planning en middelen met het projectteam ***Deadline 30 augustus***

3. Plan voorleggen en informeren van wethouder Daan de Haas en Jan Verbeek (Portefeuille houders wijk en SAMH)

Laatste week augustus

4. Bezoeken aan Molukse wijken elders: Krimpen aan de IJssel, Capelle aan den IJssel en Alphen aan den Rijn

September – december 2018

5. Gesprek met Wim Manuhutu, directeur migratiemuseum Den Haag

25 juli 2018

6. Ophalen en in beeld brengen succesverhalen (interviews, literatuuronderzoek)

September – april 2018

7. Voorbereiden en opbouwen theaterstuk Molukse wijk 2021

Start september – december 2018

8. Start ontmoetingscafé's Moordrecht

September 2018

1ste Pilot: november 2018

Partners

Beoogde partners:

1. Historische Vereniging Moordrecht (Eef van Oosterwijk)

2. Rumah Orang Tua Tua (vrijwilligers)
3. Gemeente Zuidplas (Chris Matitahatiwen, wijk-opbouwwerker; Daan de Haas en Jan Verbeek, wethouders)
4. Atelier voor V&V en Streekarchief (Patricia Olsthoorn, Sigfried Janzing)
5. Migratiemuseum (Wim Manuhutu, directeur)
6. Banketbakkersbedrijf Maitre Jean (Dick van Meeteren)
7. Jongeren Moordrecht (....)
8. Stichting Tiga Batang Air, Meester Lallemanstraat 89, 2841CC Moordrecht

Bijlage 5: Mini-atelier Schoonhoven

Eerste opzet projectplan mini atelier *Verhalen uit de regio, Gemeente Krimpenerwaard*

Projectteam: Christel Stolk, Shannen Verhagen, HOP-team & Patricia Olsthoorn (trekker)

Introductie

Het Atelier voor Vrede en Vrijheid en het Streekarchief Midden – Holland ontwikkelen in samenwerking met het Historisch Ontmoetingspunt en Bibliotheek Krimpenerwaard, gemeente Krimpenerwaard, een *mini-atelier* over het thema *burgerschap en vluchten*. Een *mini-atelier* is een regionale vorm van het Atelier voor Vrede en Vrijheid. In dit *mini-atelier* gaat het (binnen een historisch framework) om vragen als:

- Welke bevolkingsgroepen zijn er in de regio komen wonen en hoe is daar op gereageerd door de bewoners?
- Welke aspecten uit hun eigen omgeving en hun cultuur, hebben ze “meegenomen” en ingezet om vorm te geven aan hun nieuwe bestaan in de Krimpenerwaard?
- Op welke manier is er tijdens WO2 verzet geweest in de regio?
- Wat zijn de belangrijke verhalen uit de gemeente, welke herdenkingsmonumenten zijn daarvoor opgericht?
-

Het mini-atelier zal in fases opgebouwd worden, naar aanleiding van de inventarisatie binnen de gemeente en de losse dorpskernen. [Verwijzing document dorpskernen en gesprek Isabella Dijkgraaf.](#)

Het *mini-atelier* wil de mogelijkheid scheppen om *patronen* te ontdekken in onze samenleving, onze instituties en ons gedrag waarop we als Nederlander niet meer zo’n zicht hebben. Patronen die een lange ontstaansgeschiedenis hebben en daarom zijn “verdwenen” maar die wél effect hebben op hoe we als “Nederlander” reageren op en kijken naar de komst van andere groepen. Ook hoe we nieuwkomers opnemen in onze samenleving, de vragen welke we ze stellen en de verwachtingen welke we naar hen uitspreken. Een referentie voor die patronen biedt Gloria Wekker in haar boek *White innocence. Paradoxes of colonialism and race*. Ze zijn onderdeel geworden van onze identiteit, van de Nederlandse samenleving en geïnstitutionaliseerd.

Het *mini-atelier* wordt vanaf januari ingericht met twee doelen:

1. Een plek creëren waar lessen gegeven kunnen worden over WO2 en burgerschap in de regio.
2. Het creëren van een permanente plek voor ontmoeting, verkenning en verdieping rond het thema *burgerschap en vluchten* met het Atelier voor Vrede en Vrijheid als netwerkpartner.

Doelstellingen

De volgende activiteiten worden ondernomen:

1. De verhalen

Luisteren naar en het in beeld brengen van persoonlijke verhalen en gebeurtenissen in de regio in

een kleine presentatie.

Aan de hand van objecten en verhalen met leerlingen het gesprek aangaan betreffende WO2, mensenrechten, discriminatie en burgerschap.

2. Samenwerking met de HOP & bibliotheek

Aansluiting vinden bij gezamenlijke thema's en deze uitwerken in een fiets- en /of wandelroute.

Bijlage 6: Wandel- en Fietsroute

Nog uit te werken

Bijlage 7: VromanVrede Route

Nog uit te werken

Bijlage 8: lijst samenwerkingspartners

Lokale partners

- Gemiva SVG Groep (www.gemiva-svg.nl)

Mensen met een beperking werkzaam bij VMZH (dienstverlening)

- Brede School (www.bsgouda.nl)

koepelorganisatie Goudse basisscholen (educatie, projecten)

- Historisch Platform Gouda (www.historischplatformgouda.nl)

samenwerking van Goudse organisaties met cultuurhistorisch raakvlak

- Verhalenpunt Gouda (www.facebook.nl/hetverhalenpunt)

VMZH als ontmoetingsplek voor verhalen, mensen, beleving en verbeelding.

- Bibliotheek Gouda (www.bibliotheekgouda.nl)

projecten, kennisuitwisseling + toekomstig partner Chocoladefabriek

- Stichting 4&5 Mei Gouda (<http://drimble.nl/bedrijf/gouda/k24426746/stichting-4-en-5-mei-gouda.html>)

Projecten + organisatie jaarlijks terugkerende activiteiten rond

4 en 5 mei

- Metaheerhuis Gouda (www.goudsmetaheerhuis.nl)

project Stolpersteine+educatieve projecten

- Gemeente Gouda (www.gouda.nl) *)

subsidierelatie t.b.v. educatie jongeren

- C9-Gouda (geen website) *)

periodiek overleg directies Goudse culturele instellingen

- VVV Gouda (www.welkomingouda.nl)

Samenwerking op gebieden van marketing en toerisme

- CEPVO-Gouda (geen website) *)

periodiek overleg Cultuur Educatie Primair en Voortgezet Onderwijs

- Sint Janskerk (www.sintjan.com)

Partner jaarlijks benefietconcert Vrede en vrijheid

- Stichting Goudse Veteranendag (www.goudseveteranendag.nl) *)

gezamenlijk organiseren lokale activiteiten

Regionale partners

- Streekarchief Midden-Holland (www.samh.nl)

projecten, kennisuitwisseling + toekomstig partner Chocoladefabriek

- Vereniging Veteranen Regio Gouda (geen website) *)

gezamenlijk organiseren lokale activiteiten

Provinciale partners

- Erfgoedhuis Zuid-Holland (<http://www.erfgoedhuis-zh.nl/wat-doen-wij-voor/erfgoedlijnen/samen-aan-de-slag-voor-erfgoed-in-zh>)

Kennispartner museale takenpakket + erfgoedtafel Atlantilwall

- Provincie Zuid-Holland (<http://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/landschap/cultuur-erfgoed/>)

voormalig subsidient + project Erfgoedlijnen

- Humanity House (www.humanityhouse.org)

educatieve projecten + tentoonstellingen

- Oranjehotel (www.oranjehotel.org)

samenwerking tbv strippenkaart-project

- Fort 1881 (<http://fort1881.nl/museum>)

samenwerking tbv strippenkaart-project

- Museum 40-45 (www.40-45nu.nl)

samenwerking tbv strippenkaart-project

- Museon (www.museon.nl) *)

educatie (KinderrechtenTop)

- Museum 1940-1945 Dordrecht (<http://www.museum19401945.nl>)

Collectie-verspreiding

- Gemeente Krimpenerwaard*)

subsidierelatie t.b.v. educatie

- Gemeente Albrandwaard*)

subsidierelatie t.b.v. educatie

- Gemeente Rijswijk*)

subsidierelatie t.b.v. educatie

- Gemeente Zuidplas*)

subsidierelatie t.b.v. educatie

- Gemeente Brielle *)

subsidierelatie t.b.v. educatie

Landelijke partners

- Museum voor Vrede en Geweldloosheid (www.vredesmuseum.nl)

in pandige samenwerking met VMZH+gezamenlijke tentoonstellingen

- Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 (www.wo2actueel.nl)

geassocieerd lidmaatschap

- Anne Frank Stichting, Amsterdam (www.annefrank.org)

gezamenlijke activiteiten educatie/tentoonstellingen

- Verzetsmuseum Amsterdam (<https://www.verzetsmuseum.org/museum/nl/museum>)

Samenwerking tijdelijke exposities / reizende exposities

- Amnesty International (www.amnesty.nl)

projecten+tentoonstellingen

- War Child (www.warchild.nl)

educatieve projecten + tentoonstellingen

- School voor Vitaliserend Communiceren (www.vitaliserendcommuniceren.nl / www.geweldlozecomunicatie.org/trainers/profiel/26/martijn-ceelen/) *)

trainingen (dialoog) rond vrede, vrijheid, verdraagzaamheid, verbinding en verzet

*) = aanvulling op reeds in projectschets genoemde samenwerkingspartners